

Награђена докторска дисертација

Факултет техничких наука, Департман за архитектуру и урбанизам, Универзитет у Новом Саду

Кандидат: др Марина Царевих Томић

Ментор: проф. др Милица Костреш

Докторска дисертација Мешовите намене – кључни параметар планирања савремених градова, кандидаткиње Марине Царевих Томић, одбрањена је 2017. год. на Департману за архитектуру и урбанизам, Факултета техничких наука, Универзитета у Новом Саду. Истраживање, ново за нашу средину, било је усмерено ка разматрању савременог града кроз призму мешовитих намена и ка наглашавању њиховог значаја у одређивању токова и динамике људских активности у простору. Захваљујући систематичном приступу и оригиналном доприносу, јасно изложени резултати рада применљиви су и у оквирима будућих научних истраживања, али и у планерској пракси, са циљем суштинског повезивања квантитативних показатеља, са једне, и есенцијалних квалитета градских простора, са друге стране.

Уз уочавање непостојања систематских знања о томе како постићи оптималну комбинацију намена у одређеном простору, а као допринос наглашавању потребе за свеобухватним изучавањем тематике мешовитих намена, рад је започет научним тумачењем њихове концепције и критичким сагледавањем ширег оквира теме. Фокус ка разумевању савременог урбаног оквира са аспекта мешовитих намена омогућио је јаснији увид у функционисање урбане структуре, а овај феномен истакнут је као важан покретач и индикатор збивања у простору. Резултати истраживања омогућили су идентификацију специфичних предности развоја на принципу мешовите намене и указали на препреке које се могу јавити у имплементацији. Кроз сагледавање ширег друштвено-културолошког оквира и основних урбаних тема, као што су саобраћај, морфологија, јавни простори и урбанитет, успостављене су корелације између ових аспеката и мешовите намене. Наведене теме су такође издвојене и као својеврсни квалитативни показатељи, чије поимање у контексту мешовите намене доприноси унапређењу планирања простора. Пошто су узети у обзир принципи планирања и предности које се постижу комбиновањем намена, закључено је да је обухват суседства, радијуса од око 400 m, најрелевантнији просторни ниво за разматрање заступљености садржаја и односа међу њима. Уз то је истражено и који су нумерички показатељи индикативни како би се квантитативно одредили простори мешовите

намене, где се индекс изграђености истиче као најважнији. Као један од најбитнијих резултата рада издваја се и редефинисање индекса мешовите намене, засновано на теоријским истраживањима и прилагођено суседству као просторном обухвату, те усклађено са природом развоја намена у урбаним срединама. Основно унапређење, у односу на постојећу категоризацију, огледа се у третирању нестамбених намена, које су у раду разврстане на примарне нестамбене намене и секундарне нестамбене намене, уместо на пословање и услуге, док становање и даље остаје као засебан тип. Предложена подела има за циљ оптимизацију дистрибуције намена у планерској пракси и покушава да одговори на уочени карактер развоја намена одоздо (*bottom-up*), насупротив једнозначном планирању од горе (*top-down*). Уз то, формиран је методолошки апарат за анализу мешовитих намена у конкретним просторима, а настао комбиновањем постојећих метода *Space Syntax* и *Space Matrix* и редефинисаног индекса мешовите намене.

Анализа конкретног предмета истраживања, града Новог Сада и одабраних суседстава, омогућила је разумевање околности које су довеле до тренутне диспозиције намена у граду, као и планерског односа према концепту мешовите намене и његове примене у урбанистичким плановима. Приликом анализе фрагмената, идентификоване су одређене правилности када су у питању релације између намена које се појављују у простору и других елемената, али и извесна одступања од њих, која се приписују чињеници да се процес развоја Новог Сада мењао у зависности од бројних конкретних локалних услова. Ово је јасно водило ка потврђивању једне од важних хипотеза истраживања и закључку да су обрасци заступљености и диспозиције намена у неком простору резултат друштвено-економског контекста и идеолошких принципа планирања из периода у којем су настајали. Анализа релација између образаца заступљености и комбиновања намена, као и фактора који утичу на формирање тих образаца и карактеристика које се постижу као њихов резултат, показала је сву сложеност и међузависност набројаних аспеката и истакла да стање у простору које настаје као последица деловања одређених сила, истовремено постаје и чинилац који утиче на мењање постојећег обрасца заступљености намена. Унапређење

strategije planiranja namena u gradovima okarakterisano je kao jedan od prioriteta održivog razvoja gradova, pa su na osnovu rezultata rada date i preporuke za poboljšanje planiranja мешовитих namena (подељене на опште и оперативне), а осмишљене тако да подстакну адекватно ангажовање свих учесника подједнако важних у процесу градоградње – носилаца власти, економских актера, планера и грађана – у оквиру сопствених поља деловања. Предложене мере дефинисане су кроз интегрални оквир, који покрива мноштво тема одговарајући на бројна питања како би се оствариле предности развоја на принципу мешовите намене.

Пошто су сажети целокупни резултати истраживања, закључено је да је степен мешовитости намена кључни параметар који указује на динамику активности градског простора, а предложени индекс мешовите намене, осим што обезбеђује прецизније информације о томе у којој су мери постојећа суседства мултифункционална, може да нађе и значајну конкретну примену у процесу планирања при доношењу одлука где и како повећати диверзитет намена да би се постигло активније окружење.

Комисија која је оцењивала докторску дисертацију констатовала је да дисертација представља допринос науци као истраживачки рад у којем су свеобухватно размотрени и међусобно повезани утицаји мешовитих намена и серије других урбаних феномена, чиме је омогућено формирање утемељених ставова о савременом граду као сложеном систему. Посебно је истакнут и допринос који рад има као аналитички и синтетички базирана студија мешовитих намена у граду Новом Саду, чиме је дат прилог формирању базе истраживања конкретних простора, која у глобалном оквиру још увек није велика. Дефинисање препорука за побољшање планирања мешовитих намена, као и конкретних мера за њихову имплементацију, такође је високо вредновано, јер отвара могућности за примену у планерској пракси са циљем креирања виталнијих и одрживијих урбаних средина. Као најзначајнији допринос дисертације истакнуто је редефинисање и унапређење индекса мешовите намене, као и креирање оригиналне методологије истраживања, што заједно са целокупним резултатима рада отвара нове перспективе које могу усмерити правце будућих разматрања мешовите намене.

др Милица Костреш